

Kindermishandeling

1 Feiten en cijfers

Naar schatting 3,4 procent van de jeugdigen in Nederland wordt per jaar mishandeld. Dat zijn ongeveer 119.000 kinderen en jongeren. In 45 procent van de gevallen komen combinaties van twee of meer vormen van kindermishandeling voor. Hoeveel jeugdigen jaarlijks overlijden ten gevolge van kindermishandeling is in Nederland niet precies bekend. Kindermishandeling is een complex probleem zonder één duidelijke oorzaak en één duidelijke oplossing. Het kan verschillende vormen aannemen. Bijvoorbeeld lichamelijke of emotionele mishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik of een combinatie daarvan. De *Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming* hanteert de definitie zoals die in de Jeugdwet (2015) is geformuleerd: 'Kindermishandeling is elke vorm van, voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.'

Kindermishandeling is zelden een eenmalig incident. Er wordt steeds vaker gesproken van de 'chroniciteit van kindermishandeling', waarbij kindermishandeling een continue manier van interactie en opvoeden is geworden. Het meemaken van kindermishandeling is schadelijk. De gevolgen kunnen direct en al tijdens de jeugd zichtbaar zijn. Daarnaast is er steeds meer wetenschappelijk bewijs dat kindermishandeling langdurige en niet of moeilijk omkeerbare levenslange gevolgen heeft voor zowel de psychische als de lichamelijke gezondheid.

2 De richtlijn

De richtlijn helpt jeugdprofessionals met het vinden van de juiste benadering bij (vermoedens van) kindermishandeling. Ook biedt de richtlijn inzicht in de diverse behandelvormen om de gevolgen van kindermishandeling te kunnen verwerken, zodat het kind of de jongere zich verder zo goed mogelijk kan ontwikkelen. In de richtlijn staat het recht van het kind om veilig te zijn, kansen te krijgen en een gezonde ontwikkeling te hebben, voorop. Tijdens het hele proces werkt de professionals samen met het kind of de jongere en (in principe ook) met diens ouders, vanuit de gedachte dat ook zij respect en mededogen verdienen, naast steun en hulp.

Als jeugdprofessional moet je weten wat de belangrijkste - wetenschappelijk onderbouwde - risicofactoren, beschermende factoren en signalen van kindermishandeling zijn. De signalen zijn specifiek: ze kunnen wijzen op allerlei aandoeningen en problemen. Ook de aanwezigheid van één risicofactor leidt niet in elk individueel geval tot kindermishandeling. Bovendien gaat het vaak om een combinatie van factoren.

De richtlijn beveelt aan om ten minste bij elke intake met ouders en jeugdige op een neutrale manier te spreken over de veiligheid in hun gezin. Overweeg in al het contact bij alles wat je opmerkt als afwijkend, opvallend of zorgelijk (gedrag, een fysiek kenmerk, een risicofactor) of dat een signaal kán zijn van kindermishandeling. Deze stap '0' wordt aanbevolen in de richtlijn, voorafgaand aan de vijf stappen van de Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. De uitkomst van deze overweging kan zijn dat er in het geheel geen sprake is van kindermishandeling, dat iemand anders dan de ouder(s) het kind mishandelt, maar ook dat er sterke aanwijzingen zijn voor kindermishandeling en hiermee een vermoeden of - sterker - een verdenking ontstaat.

Bij een vermoeden of verdenking moet allereerst snel worden vastgesteld of er sprake is van acuut gevaar voor het kind of diens broertjes/zusjes. In dat geval moet direct met politie, de Raad voor de Kinderbescherming en het meldpunt Veilig Thuis worden besloten over een snelle handelwijze. Als er geen sprake is van direct gevaar moet gewerkt worden in de geest van en volgens de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.

De richtlijn beveelt aan nooit alleen te beslissen bij een vermoeden of verdenking van kindermishandeling en je als professional te blijven ontwikkelen in de benodigde competenties.

3 Lessen uit de praktijk

De conceptrichtlijn is uitgetoetst bij drie organisaties: Jarabee (Hengelo), Timon (Houten) en Fier! Fryslân (Leeuwarden). Per organisatie namen meerdere teams en enkele cliënten deel aan de proefinvoer.

De professionals gaven aan dat de meeste kennis uit de richtlijn bekend is en aansluit op hun manier van werken. De richtlijn geeft een duidelijk overzicht van de kennis voor jeugdprofessionals die te maken krijgen met (vermoedens van) kindermishandeling en maakt hen opnieuw 'scherp'. Ze gaven aan het prettig te vinden dat iedereen dezelfde taal spreekt, tegen de achtergrond van een veranderend werkveld (transitie/transformatie).

Een aanbeveling uit de richtlijn is dat een professional de CFRA, CARE-NL, Delta Veiligheidslijst of de LIRIK gebruikt om de veiligheid van de jeugdige in kaart te brengen. Soms wordt het ervaren als een puzzel om één van deze instrumenten goed in te zetten. Er is behoefte aan een eenvoudige actuele veiligheidscheck die je bij iedereen af kan nemen en niet alleen als er vermoedens van kindermishandeling zijn.

Professionals vonden het soms lastig om de 'info voor ouders' aan ouders te geven, omdat dat kan suggereren dat er sprake is van een vermoeden of verdenking van kindermishandeling. De toegevoegde 'stap 0' van het overwegen van kindermishandeling en het onderscheid dat daarmee gemaakt wordt met vermoeden en verdenken, wordt ervaren als positief. Dit kan richting geven aan het gesprek met ouders: het laat zien dat je als professional open staat voor alternatieve verklaringen van signalen die zouden kunnen wijzen op kindermishandeling. Goed om hierbij te weten is dat cliënten in de meeste gevallen aangaven de toelichting op het gezamenlijke beslisproces in de 'info voor ouders' te kunnen waarderen. Het is voor hen vooral van belang dat ze respectvol benaderd worden en daadwerkelijk kunnen meebeslissen over de hulpverlening.

4 Tips voor implementatie van deze richtlijn

- ▶ Bespreek de 'info van ouders' met de ouders. Maak hierbij duidelijk dat je signalen constateert die zouden kunnen duiden op kindermishandeling, maar dat die niet op zichzelf staan en ook een andere verklaring kunnen hebben (stap '0'). Je kunt dit gesprek ook breder insteken: veiligheid van het kind is voor elke vorm van hulpverlening een voorwaarde en daarom is het altijd goed om hier een gesprek over te hebben.
- ▶ Gedeelde besluitvorming ligt aan de basis van hulpverlening volgens de richtlijnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Ook bij de *Richtlijn Kindermishandeling* is een oprechte respectvolle houding daarin (onder meer) belangrijk. Wees je ervan bewust dat het vertrouwen van cliënten dat ze daadwerkelijk mee kunnen beslissen over de hulpverlening, zeker rond dit thema, broos kan zijn. Sta ook voldoende stil bij beschermende factoren en wat wél goed gaat, om het hele plaatje in beeld te krijgen.
- ▶ Mogelijk is er training gewenst over het doorlopen van het beslisproces samen met de ouders en het inzetten van het netwerk. Het gaat hierbij om zaken als het bespreekbaar maken van de veiligheid van het kind en het inzetten van traumagerichte cognitieve gedragstherapie.
- ▶ Maak niet per casus afspraken over wie de regie heeft over het hulpverleningstraject, maar maak standaardafspraken. Maak ook afspraken over de positionering van de verschillende rollen zoals van een wijkcoach, gezingsvoogd en een zorgaanbieder. Scholing voor het maken van afspraken over de taakverdeling en de regie kan hierbij helpend zijn.

Meer tips

Implementatie is een systematisch proces, waarover we veel meer tips kunnen geven. Meer weten? Bekijk op onze site de tool '*format voor een implementatieplan*'.

Bekijk voor meer informatie www.richtlijnenjeugdhulp.nl.

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming zijn een initiatief van:

